

CULTURA CREȘTINĂ

REVISTĂ LUNARĂ.

1925. Anul XIV.

Ianuar. Nr. 1.

SUMAR:

Dr. IOAN COLTOR	Pe pământ pace.
AUGUSTIN POPA	Béthléhem.
GIOVANNI PAPINI	Din Storia di Cristo: Staulul.
ALEXANDRU LUPEANU	București la 1836 de T. Cipariu.
Dr. AUGUSTIN TATAR	Sforțări zadarnice.
Dr. IOAN FERENȚ	Cumanii și episcopia lor.
IOAN BELU	Cooperăția.

INSEMĂRI: Redacționale (Cultura Creștină). — Criza sfâșietoare din biserica anglicană. (I. Salvianus). — Anche gli Anglicani d'America verso Roma? Passi decisivi? (Dr. I. C.).

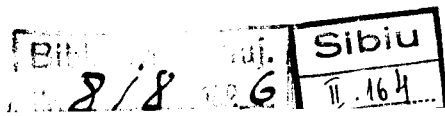
MISCELLANEA: Mezzofanti și Românii. (Dr. I. C.). — Bolile unui sat — ca multe altele. (ic.). — Statistica școlilor din Ardeal la sfârșitul anului 1923. (cc.).

CĂRȚI, REVISTE, PRESĂ: Ioachim Crăciun și Ioan Lupu: „Istoriografia română în 1921 și 1922“. (ic.). — Teodor Muiășanu: „Avram Iancu“. Turda 1924. (ic.). — [Moșu: „Politica noastră futură“. București 1924. (C.). — Gina Lombroso: „La femme aux prises avec la vie“. — Paris, Payot. (ic.). — Aristotel: „Politica“. București 1924. (Dr. I. C.). — Theophilus Spăch S. I., Conceptus et doctrina de Ecclesia iuxta theologiam Orientis separati. Roma 1924. (Cr.). — Tot mai abundentă literatura pornografică. (Dr. I. C.).

CRONICĂ: Anul Sfânt. (C). — Arhiepiscopia și Mitropolia Ungro-Vlahiei va fi ridicată la rangul de patriarhie. (Dr. I. C.). — Calendarul schimbat aduce greutăți și nemulțumiri. (ic.). — Vaticanul și Basarabia. (d.).

BLAJ.

Tipografia Seminarului teologic gr.-cat.



Cultura Creștină

revistă lunară.

ABONAMENTUL:

Pe un an 160 lei.
Pe șase luni 80 lei.
Pentru America 3 dolari

Redacția și Administrația
B L A J.

Director și redactor responsabil: Dr. Ioan Coltor.

Colaboratori: Ioan Agârbiceanu, Dr. Ioan Bălan, Dr. George Bob, Ioan Boroș, Dr. Nicolae Brînzeu, Dr. Alexandru Ciplea, Dr. Elie Dăianu, Dr. Ioan Ferent, Ovidiu Hulea, Dr. Anton Gabor, Dr. Ioan Georgescu, Alexandru Lupeanu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Tit Malaiu, Dr. Dumitru Manu, Dr. Ioan Marianescu, Dr. Gheorghe Miculaș, Episcop Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Zenovie Pâclișanu, Dr. Grigorie Pop, Augustin Popa, Septimiu Popa, Dr. Iacob Radu, Ștefan Roșianu, Dr. Ioan Sâmpăleanu, Dr. A. Tăutu, Dr. Augustin Tatar.

CULTURA CREȘTINĂ

revistă lunară

Redacția și Admini-
strația:
BLA].

Abonamentul:
Pe an . . . 160 lei.
Pe șase luni. 80 lei.

Director și redactor
responsabil:
Dr. Ioan Coltor.

Pe pământ pace.

Criza societății umane, după tragediile războiului distrugător, de imperii și alcătuitoare de noi și juste frontiere, nu voește să înceteze, ci accentuând zilnic alte și alte probleme, provoacă tot atâtea soluții în mijlocul unei lumi rămasă cu nervii zdrobiți după cataclismul asasin.

Este ciudat apoi cât de repede se abandonează rețetele crezute la un moment dat de cele mai curative, cum leacul oferit astăzi se definește mâine ca o soluțiune de otravă și cum respingerea medicinei, cel puțin inutile, aduce fatal și schimbarea doctorului dovedit incapabil, ca la rândul său să se părăsească și noul tămăduitor, cu toate sugestiunile și hapurile lui.

Omenirea sbuciumată căutându-și alte crezuri, alte dogme, decât cele cari îi îndrumaseră destinele în anii cari încă nu cunoscuseră un războiu al tuturor și înfierbântată de flăcările unui umanitarism material și plină de dispreț față de copilăriile credincioase ale stărilor de incultură, s'a trezit în mijlocul ruinelor unei civilizații, tânguindu-și lugubru cântarea de înmormântare peste cele patrusprezece milioane de cadavre împrăștiate să putrezească dea curmezișul țărilor dantelate în noui hotare. Peste altarele de idoli zdrobiți s'a lăsat îngrozitorul întuneric al morții. Atunci s'a încercat cu nervositate în sute de chipuri tămăduirea și n'a venit.

Acest turburător faliment al tuturor tentativelor de realtoire a vieții deșteaptă germenii desperării în cei ispitiți încă de mirajul vechilor raționamente materialiste, cari au brăzdat cu morminte Europa întreagă. Însă în haosul acestui sbucium se zărește tot mai limpede o potecă mântuitoare: a încolțit îndoiala în creeri multora relativ la însași temeuriile îmbătrânitelor doctrine. Poate că nu insuficiența producției, nici înfrângerile valutare, nici dibuirile diplomatice, nici încălcările ite din dupăculisele ambasadelor ori din antișambrele marilor bancheri, poate că nu acestea sunt cauzele dezastrului. Și în cazul acesta, căutându-se alți microbi pentru bacilul infecțioasei gripe universale, se simte, abia bănuț altădată, un adevăr vechiu, cât este lumea de veche: că anarhiile materiale, crizele economice ori politice sunt, în toate timpurile, efectul unui proces de distrugere de ordin superior: sufletul este bolnav, nu trupul omenirii, anarhia are un alt substrat, ea este catalogată printre afecțiunile de natură psihologică.

Și iată, că peste mințile fierbinți tremură, ca o adiere răcoritoare, fragede amintiri din anii de copil, visarea din nopțile de iarnă albă, ca zăpada lui Dumnezeu, când cu căpșorul în poala bunicii, lângă prietenoasa căldură a jărătecului aprins în cămin se ascultau povești, și se credeau toate poveștile, se ascultau mângăioasele istorisiri adevărate, despre nașterea micului Isus în peștera rece și neagră din Viflaim, în luminoasa noapte de Crăciun.

Iar memoriile individuale și singuratică părăsind, ca totdeauna între durerile tuturor, nota proprietății personale, se asociază cu amintirile comune ale colectivității, ale masselor, se confundă, se organizează, făcând, spontan și logic, loc sublimei învățături a lui Hristos, despre mântuirea omenirii.

Din preajma ieslelor, în cari și-a găsit, între animale trudite și harnice, leagăn de naștere Fiul Omului, de lângă staulul, umeda și murdara locuință de vite, unde Isus veni pe lume, a isvorit odată atunci, de mult, scânteia vieții.

Pentru sufletul desamăgit și înșelat al mulțimilor în goană desperată după mângăere și după pâne, intelectualismul sec și brutal, nu aduce nici pace, nici pâne, nici odihnire, nici haină caldă de iarnă. Cei mulți, cei nenumărați cer hrană de mâncare și nu li-se dă, nici pe prețul muncii amare. Cei mari, cei bogăți, cei învățați caută cu neliniște, cu înfrigurare pacea. Aceasta fuge de ei.

Din peștera nașterii Domnului, din împăturăturile imensului mister ce învăluie lumea, se desprinde — soluția, singură și desăvârșită: creștinismul. Nu creștinismul de fațadă, nu decoloratul de superstitii, nu cel de sărbătoare, ci cel integral, cel muncitor, creștinismul viu, luptător și plin de iubire.

Numai el citește în ochii minunați de copil ai lui Isus, deschiși mai întâi în lumea durerilor pământene în noaptea de Crăciun, să vadă rănilor sufletului omenesc și să le vindece, numai el destramă întunericul nopților noastre, numai el desrobește iluziile și le face să tremure la lumină, să joace în aier, numai el dă ochilor vedere, dă muților graiu, dă celor mici dreptate, dă celor mari liniștire, celor învățați mângăere, dă tuturor iubire și pace.

Indreptarea lumii e o problemă morală, cheia acesteia o păstrează credința. O rentoarcere la străvechiul crez, o reinoculare a principiilor admirabile ale creștinismului în sufletul bolnav al umanității, înțelegerea din nou a nemărginitei poezii cântate în colinzi cu steaua, risipite în memoriile copilăriei, scrise pe toate paginile evangheliei, reincreștinarea lumii va aduce ordinea și belșugul și pacea.

Și omenirea începe să vadă înc'odată.

La picioarele Mântuitorului își depune toate armele frânte, toată stătoșenia amuțită, toate silogismele zdrobite. Dela apusuri, dela miazănoapte, din răsărit țipetele ascuțite ale copiilor flămânzi, ale femeilor îmbătrânite în amărăciune și lacrimi, vaetele sfâșietoare de fiare omenesti, suspinele înăbușite în piepturile chinuite de dubii ale învățaților și ale cărmuitorilor, ră-

netele desperate ale gloatelor stoarse în mizerie și frig ies volburtoase, ca din niște peșteri, ce nu mai pot înneca în abisuri acest clocot al desnădejzii, silind privirile tuturor să se îndrepte spre peștera din Viflaim.

Acolo, pe fața albă de crin, pe obrăjerul roșu ca un strop picurat dintr'o boabă de strugur într'un potir de sânge, în ochii cu reflexe de bunătate, de infinită iubire, acolo în ființa nevinovată și plâpândă a lui Isus se găsește mântuirea omenirii, cu sufletul bolnav, dornică de nemărginire, dornică de pace, de pacea fiilor lui Dumnezeu.

DR. I. COLTOR.

Bêthléhem.

O privire spre leagănul creștinismului¹⁾.

Ca mâine se va opri, pe-o clipă, tot sgomotul deșert al lumii. Copii cu glas de îngeri vor vesti din poartă 'n poartă taina minunată a Dumnezeului născut în iesle. În fața ei va amuți tot trupul omenesc; creștinătatea întregă, sfioasă și zmerită, se va închina din nou în fața peșterii din Bêthléhem. — În așteptarea colindătorilor, sufletul ne duce și pe noi departe, spre leagănul sfânt al creștinismului.

*

Plecând din Ierusalim, să tot avem 7 km. Dela poarta *Jaffa* drumul bun, pietruit, duce spre miazăzi, pe lângă valea Hinnom. Este drumul pe care, în vremi uitate, a trecut, zdrobit de-o durere tănuită, de Dumnezeu ascultătorul Avraam cu fiul său drag Isaac, spre Moriah, să îplinească aspra poruncă alui Iahve. — Vedem și pe Iosif din Nazaret, cu Maria logodnica lui, rude scăpătate de împărat, urcând cu grijă drumul obositor spre patria strămoșului David, să îplinească și ei o poruncă, dată de-un strein, de August împăratul. Drum lung și greu, mai ales pentru Maria. Totuș în privirea lor strălucește bucurie fără margini; sufletul le este inundat de-o taină neștiută de

¹⁾ Cf. *Vigouroux*, Dictionnaire de la Bible, ad. v. Bethlehem: *Keppler*, Wanderfahrten und Wallfahrten im Orient, ed. 6 Freiburg im B. 1909, p. 260 sqq. *De Vogüés*, Les Églises de la Terre-Sainte, Paris 1860; *Chiru-Nanov*: Pe căile profetilor, ed. II. București 1922, v. II. p. 74 sqq.

lume. — Iată și magii din depărtatul răsărit, necunoscători de drumuri, cu fața aprinsă de-o sfântă bucurie, merg după steauă povătuitoare, care li-s'a arăt iarăș, poate tocmai aci, unde călăuza îți arată și azi *Fântâna Magilor*.

La calea jumătate urcăm un piept de deal, care până acum închidea depărtările. De pe culme orizontul se deschide larg. Priveliște minunată spre Ierusalimul lăsat în urmă, spre răsărit până departe la *Marea Moartă* și linia albastră a munților dela *Jordan*; în față Bêthléhemul, drăguț și totuș majestos, prionit pe două coline, la 777 m. deasupra mării. Din șirul caselor prizărite, negre, se ridică trufașe clădiri mari, nouă: orfelinatul și școala de agricultură a P. Belloni, mănăstirea călugărițelor s. Iosif cu școala de fete, școala și biserica protestantă ș. a.

La nord și sud se desfac văi de-un farmec pitoresc. Câmpuri și grădini, lucrate cu trudă harnică. Vii vestite în tot cuprinsul, împrejmuite cu ziduri, ca să nu lunece de pe coastă, și străjuite ici-colo de câte un turnuleț de pază, îți amintesc pe omul din Evanghelie, care a sădit vie și a zidit într'nsa turn... (Mt. 21, 33 sqq.). Smochini și olivi, sicomori și granași dau o podoabă fermecătoare pământului roșcat, așa de mănos pe vremuri, cât și numele locului s'a chemat *Bêthléhem* adecă: *casa pâinii*, ori, mai de mult: *Ephrata: plin de roadă* (dacă nu cumva acest nume e dela unul din întemeietorii pomeniți în 1 Par. 4, 4).

E firesc, că acest colț ispititor a atras din bună vreme privirea omului căutător de locuință. — *Mormântul Rachelei*, dela marginea drumului, ne răscolește în amintire depărtatele vremuri ale patriarhului Iacob, a cărui soție iubită se spune că la acest loc ar fi plătit cu viața sa nașterea lui Benjamin. (Fac. 35,19). Din acest mormânt a auzit profetul (Ier. 31, 15) ridicându-se tânguiri de mamă în ziua când evreii au fost duși în robie, precum și mai târziu, când Irod ucide copiii plâpânzi ai Bêthléhemului, pentru a stinge viața micului Messia (Mt. 2, 18). Încă din aceste vremi uitate deci, pe care ni-le amintește mormântul de piatră, zidit nu prea de mult după chipul mormintelor sfinte ale Mohamedanilor, va fi fost aici o așezare omească. Sigur e, că Iosue, la împărțirea Canaanului, a dat Bêthléhemul semănției Iuda (Ios. 15,60.) după textul mai coplect al LXX). De aceea se numește de regulă B. *Judei* sau *Judeei*

spre a se deosebi de micul și demult dispărutul B. din Galilea, dat neamului lui Zabulon (Ios. 19, 15). — Aici a trăit apoi, în belșug patriarhal, *Booz* cu moabiteanca *Rut*, din cari s'a tras Obed și Jesse (Rut 1, 1, 19; 4, 12—22). La curtea acestui Iesse s'a oprit Samuil prorocul să ungă de rege pe David, roșcovanul păstor, care păzia fără grijă turmele în văile din jur, făurind poezii și melodii, ce se întreceau în frumusețe cu farmecul naturii. Ajuns rege, el a dat dealul din răsărit, ca răsplată pentru credință, lui Chmaam (2 Reg. 19, 37—40, și Ier. 41, 17), întemeietorul vestitului han sau „caravan-serail“, care lungă vreme a fost adăpost drumeților și turmelor și în care, poate, vor fi găsit adăpost și coborătorii umili ai marelui împărat, Iosif și Maria, veniți să se înscrie. Cine s'ar fi gândit atunci, că tocmai acești oaspeți fără pretenții vor face celebru pentru toate veacurile micul cătun (Io, 7, 42) a cărui glorie părea îngropată cu David, cu toatecă Michea (5, 2) spusese înainte, că acolo se va naște Messia?!

Cu gândul la trecut, întri în oraș. Ulița îngustă și murdară urcă în pantă, printre case vechi, dărăpănate. Prăvălii scunde și întunecoase pe o parte și pe alta. În schimb oamenii au ceva nobil și demn în înfățișare. Femeile, cu sprâncene arcuite, cu priviri caste, sunt frumuseți vestite din bătrâni; copiii deștepți și drăguți. Totuși privirea ți-se încruntă fără voie: prea te asurzesc strigătele neconținute, cu cari te-atacă mulțimea de negustori, laudându-și marfa în toate limbile. — Căci cei 10,000 de locuitori ai B. creștini aproape cu toții, de origine armeni, coști, arabi și foarte puțini evrei, nu-și trec vremea în trândăvie orientală. Pe lângă îngrijirea câmpului și a turmelor, fiecare casă e un mic atelier, în care femei și fete tinere, cu vâl alb pe cap și cu fruntea încercuită de-o salbă de monete, lucrează cu zor și măiestrie. Din sidef, din sâmburi de masline, din lemn de maslini, din coji de scoică și mărgelile fac cruciulițe și mătânii, iconițe, călimare, condee, brățare, și inele, cari umplu vitrinele Ierusalimului și duc în lumea largă un strop din pietatea întrupată în aceste locuri.

Credința ne duce spre colina din răsărit a orașului. Acolo este leagănul religiei și culturai creștine, ieslea Mântuitorului. — Câțiva pași încă în sus, și ulița se lărgeste deodată. Stai în fața unui complex de clădiri bătrâne, încercuite în ziduri grele, cu temelii pornite din adâncimi, spre a întări și

lărgi locul pentru clădiri. Astfel cele trei mănăstiri: a Părinților Franciscani, a armenilor și grecilor, și cele două biserici impunătoare: *biserica Nașterii Domnului* și *biserica Sf. Ecaterina* îți fac impresia unei cetăți uitată de vremuri, care vrea să înfrunte veșnicia.

Din tot blocul de clădiri mai venerabilă și mai impunătoare e *Biserica Nașterii Domnului*, numită și *Biserica sfei Marii*. Este, probabil, cel mai vechiu locaș de închinare al creștinilor, singura biserică creștină din Palestina, pe care mâna atotputernică a micului Mântuitor a păzit-o de urgia veacurilor, mântuindu-o chiar și de cumplita pustiire turcească din 1099, ce a distrus orașul întreg. E una din clădirile cari vestesc mărimea împăratului *Constantin*. S'a ridicat la a. 330, deasupra peșterii în care s'a născut Isus. De-atunci a rămas neatinsă. Poate să fi restaurat și întregit ceva *Justinian* (527—565), dar în întregime privită biserică e cea alui Constantin.

Ne oprim în fața ei, la apus, pe un loc deschis, — odinioară curte încercuită cu coridoare pe stâlpi. În peretele mare din față cauți zădarnic o intrare impunătoare. Nu este. Printr'o porțiță de fier te strecoari într'o sală întunecoasă, și de aici pe altă ușiță în biserică. Teama de atacurile haine ale turcilor și beduinilor setoși de jaf, a croit aceste întrări dosite, mai ușor de apărat.

Planul bisericii e o cruce, cu proporții admirabile. Păcat, că peretele ridicat de greci la strătăierea celor două brațe, strică farmecul planului original. Totuș impresia de ansamblu, când întri în naia principală, e de-o putere elementară. 40 coloane de marmoră o despart în 5 năi paralele; cea din mijloc largă, impunătoare, celelalte mai înguste. Grinzi drepte și puternice leagă șirul de stâlpi și poartă zidul de sus al năii centrale, ce se ridică mai sus decât celelalte. Aici sunt așezate ferestrele mari, cari dau lumină bisericii. E frumoasă această biserică, alcătuită toată din linii drepte, fără semicercuri, fără arcuituri. Par'că a încremenit în ea toată puterea și toată sănătatea dreptei credințe din veacurile prime! Și mai frumoasă trebuie să fi fost pe vremea, când era încă întreagă podoaba de mozaicuri în care sub domnia lui Em. Porfirogenitul (1143—1180), pictorul Efrem a îmbrăcat pereții. Frânturile rămase storc și azi admirație.

Dar lumea nu se oprește în această naie, ci trece prin ușile zidului, care din nepriceperea grecilor strică frumuseța

bisericii, în naia curmezișă, în care se face slujbă la trei altare: două ale grecilor și unul al armenilor. Glasurile de cântări se amestecă; lumea se închină cucernic — și fără turburări. Căci prin mulțime se plimbă nepăsător, cu baioneta la armă, omul o.dinei: până mai dăunăzi un soldat turc, cu fesul roșu, azi poate un polițist rânduitor de englezi. Te străbate un fior de a-dâncă rușine, dacă te gândești, că — din trista noapte de Crăciun 1873, când Grecii s'au năpustiit mișelește asupra călugărilor Franciscani, devastând barbar sfintele locașuri — sentinele cu arma încărcată trebuie să vegheze zi și noapte, ca să nu se sfășie între sine creștinii deasupra locului, unde îngerii au vestit: „pe pământ pace, între oameni bunăvoire!“ Va trebui să ne rugăm încă mult și ferbinte: „vină împărăția ta!“

Cu sufletul îndurerat te apropii de scara de piatră, ce duce sub pământ. Inima îți bate mai cu putere coborînd cele vre-o 15 trepte; simți, că locul de care te apropii, loc sfânt este! Intri într'o peșteră dreptunghiulară, de 12 m. de lungă, 4 m. lată și 3 m. înaltă. Lumina de amurg a candelelor atâr-nate de tavan se perde în damastul roșu, de mare preț, care acopere pereții, dând un farmec mistic întregii încăperi. Fără să vrei, buzele murmură o rugăciune. Privirea îți alunecă spre capetul peșterii, la răsărit, spre un altar, pe care grecii și armenii slujesc pe rând, aducând și ducând la fiecare slujbă propriile icoane. 15 candelă de argint pururi arzătoare atârnă de masa altarului. Lumina lor cade sfioasă pe o lespede de marmură albă, poleită, care stă pe fața pământului, sub altar. O stea de argint e prinsă în marmura albă, purtând inscripția latină: „*Hic de Maria Virgine Iesus Christus natus est*“. Vorbe simple. Dar puterea lor tainică îți încovoie genunchii și-ți pleacă capul spre închinare mută. Alături de Golgota, e cel mai sfânt loc al pământului. Fericit muritorul, care n'a cruțat trudă și jertfă, ca să-l poată vedea cu ochii trupului său. Va aduce acasă un suflet copleșit de amintiri sfinte, pe-o viață întregă!

Treci apoi la dreapta. În scobitura din peretele sudic găsești *locul ieslei*, în care a fost culcat plătândul Mântuitor; alături un *altar* al catolicilor arată locul, unde *magii* și-au plecat capetele cărunte, pline de știința vremii, în fața copilului din fașe.

Mai cuprindem odată cu privirea toată peștera sfântă și cotim pe-un coridor strâmt și întunecos, tot pe sub pământul

plin de taine. Și, cu întunerecul deodată, în suflet se trezește umbra unui gând european, crescut în critică severă: Isus născut în peșteră? Evangeliile spun doar, că Maria a născut pe fiul său cel întâi născut și l-a culcat în iesle ... (Lc. 2, 7) Ieslea este în grajd, nu în peșteră!

De sigur tradiția vorbărează știe, aici cași airea, și lucruri cari nu s'au întâmplat. Altarul magilor, de pildă, dela care venim, este o plăsmuire a fantaziei cucernice. Căci la Mt. 2, 11 cetim că magii „*intrând în casă*, au găsit copilul și pe Maria, mama lui“. Deci la sosirea magilor Iosif și Maria își găsiseră adăpost într'o casă; nu mai erau nici în grajd, nici în peșteră.

Dar faptul, că o tradiție ori alta e simplă legendă, nu arată nici decât, că toate tradițiile ar fi închipuiri fără temeii. În ce privește în special locul nașterii Domnului, tradiția este așa de veche și așa de bine întemeiată, încât nu încapă îndoială despre fidedemnitatea ei. *Sf. Iustin Martirul* († 165) în prima jumătate a veacului II. ne asigură că Hristos s'a născut în peșteră. *Origenes* (181—251) ne spune, că toată lumea știe acest lucru, până și păgânii arată peștera, în care s'a născut Isus. (Contr. Cels. I, 51) *Constantin cel Mare* a ridicat deasupra peșterii biserica, care de-atunci și până azi e martoră a tradiției tuturor veacurilor.

Noi, de sigur, nu suntem obișnuiți să găsim iesle în peșteră. Dar în munții calcaroși ai Palestinei sunt multe peșteri și multe scobituri săpate în adins în pereții dealurilor, care servesc de adăpost pentru animale. În special hanurile, cu împărțirea lor tradițională, afară de casa pentru oaspeți, de curtea încunjurată cu zid, au și câteva caverne săpate în deal, provăzute cu iesle (cum se poate vedea de ex. în Khan Djoubb—Jousef). — De sigur, că intrarea la peșteră nu se putea face pe trepte, cum e azi, din biserica Nașterii. Dar să nu uităm, că această intrare s'a făcut târziu, la zidirea bisericii. Intrarea originală era din coasta dealului. Cu vremea însă s'a astupat, fiindcă pietatea creștină a făcut înlăuntrul peșterii ziduri, spre a preveni ruina ei.

La o parte deci ori-ce dubiu! Dacă și oamenii veacului II. cari au grăit cu apostolii ne arată locul nașterii tot acolo, unde se înalță falnica biserică alui Constantin, nici o îndoială nu mai are loc. Inchinarea zmerită are cuvântul!

Pe când gândul trece în revistă mărturiile trecutului, pasul ne duce într'o nouă grotă, străformată în capelă: locul unde, se zice, ar fi primit *sf. Iosif* porunca să ia copilul și pe mama lui și să fugă în Egipt. — La câțiva pași, capela *pruncilor nevinovați*, unde o legendă din v. 15. crede, că soldații lui Irod au ucis câțiva copii ascunși de mamele lor. — Iată mormântul lui *Eusebiu de Cremona*, al *sfetei Paula* și al ficei sale *Eustochium*, nobilele romane, care au fugit de sgomotul lumii, ca să se închine în acest loc Mântuitorului, alături de părintele lor sufletesc, *s. Ieronim*. Marele învățat și marele sfânt aci, în peștera din vecini, a petrecut cei 34 ani din urmă ai vieții sale. Aici s'au născut atâtea gânduri geniale, cari au înfruntat uitarea veacurilor. Aici s'a alcătuit cu trudă supraomenească și traducerea latină a Bibliei, *Vulgata*. Câte nopți de veghe rodnică, de frământări și rugăciuni calde au văzut acești pereți! Iată și *mormântul* marelui sfânt, azi gol, căci osemintele lui au fost duse la Roma.

Urcăm scara, și ne găsim în drăguța biserică *Sfânta Ecaterina*, a Părinților Franciscani, zidită la 1881, alături de biserică Nașterii, la răsărit.

Ești în liber, aruncăm o ultimă privire peste împrejurimi. Intreg B. e la picioarele noastre. Vedem, lângă biserică Nașterii, *peștera laptelui*, săpată în piatră de calcar, albă ca spuma. Legeda spune, că din sânul Preacuratei, care alăpta pe micul Isus, au căzut aici câțiva stropi de lapte, și numai decât stânca s'a făcut albă, ca laptele. — *Câmpul lui Booz*, unde Rut a cules spice pe urma secerătorilor. — Dacă mai ai o jumătate de ceas, mergi spre est, la *peștera păstorilor*, unde îngerii ar fi vestit mai întâi bucuria cea mare a nașterii lui Messia. — Și acum zărim în jur turme numeroase și sunetul duios de talangă pătrunde până la noi.

*

Dar trebuie să ne oprim. La fereastă se aud glasuri. Sufletul se întoarce din Bêthléhem încărcat cu sfinte emoții, și ascultă:

„O, ce veste minunată,
„Lângă Viflaim s'arată...

E Crăciun! Glasul tău se mestecă cu colinda copiilor și închei, din tot adâncul sufletului:

„Noi îl lăudăm,
„Și-i ne închinăm,
„Cu credință tare!“

Din Storia di Cristo

de GIOVANNI PAPINI.

Staulul.

Isus s'a născut într'un staul.

Un staul, un adevărat staul nu-i veselul portic ușor, pe care pictorii creștini, parcă rușinoși, că Dumnezeu lor s'a culcat în mizerie și în murdărie, îl zidiră fiul lui David. Nu e nici ieslea de ghips, pe care o imaginează în timpurile moderne, fantezia fabricatoare a vânzătorilor de statuete: ieslea curată, drăgălașe, de culoare grațioasă, cu jghiabul neted și drept, cu măgăruțul extatic și cu boul penitent, pe coperiș cu îngerii fluturându-și flamura și cu chipurile regilor în mantii și a păstorilor cu glugă, în genunchi de cele două laturi ale colibii. Acesta poate fi visul novicilor, luxul preoților dela sate, jucăria copiilor, „il vaticinato ostello“ al lui Manzoni, dar într'adevăr nu e Staulul unde se născu Isus.

Un staul, un staul real, este casa vitelor, închisoarea vitelor cari muncesc pentru om. Vechiul, săracul staul din țările antice, din țările sărace, din țara lui Isus nu este locuința cu pilastri și capitele, nici vaseria științifică a bogaților de astăzi, ori coliba mică, elegantă a ajunurilor de Crăciun. Staulul nu e decât patru pereți rustici, pardoseală murdară, un acoperiș din bărne și olane. Adevăratul staul e întunecos, spurcat și puturos: nimic nu-i curat decât jghiabul, unde stăpânul pregătește fânul și nutrețul.

Livezile de primăvară, — proaspete în diminețile senine, unduind la vânt, sorite, umede, mirositoare — fură cosite, și fură tăiate cu fierul ierburile verzi, înaltele și finele foi retezându-le împreună cu frumoasele flori deschise: albe, roșii, galbene, albastre. Boii duseră acasă adunatul mort din Mai și Iunie.

Acum ierburile acelea și florile acelea, ierburile acelea uscate, florile acelea totdeauna parfumate, sunt colo în jghiab pentru foamea sclavilor omului. Animalele le îmbucă încet cu marile lor buze negre și mai târziu câmpul înflorit schimbat în umed îngrășământ, revine la lumină, pe paiele ce servesc de așternut.

Acesta este adevăratul staul, unde a fost născut Isus. Locul cel mai murdărit din lume fu întâiul lăcaș al singurului Cu-

rat între cei născuți vreodată dintr'o femeie. Fiul Omului, care trebuia să fie sfășiat de fiarele, ce-și zică oameni, avu drept întâiul său leagăn ieslea, unde vitele strivesc minunatele flori ale primăverii.

Nu din întâmplare se nascu Isus într'un staul. Lumea nu-i oare un staul imens, unde oamenii înghit și fac gunoiu? Nu prefac ei oare, printr'o drăcească alchimie, în băligar cele mai frumoase lucruri, cele mai pure, cele mai dumnezeiești? Pe urmă se culcă pe munții de gunoiu și spun, că asta înseamnă „a te bucura de viață“.

Pe acest pământ, coteț șubred, în care toate podoabele și parfumurile nu pot ascunde murdăria, apăru Isus într'o noapte, născut dintr'o Fecioară fără prihană, neînarmat cu nimic, decât cu Nevinovăția.

Cei dintâi cari l-au adorat pe Isus au fost animalele și nu oamenii.

Printre oameni căuta pe cei simpli, printre cei simpli pe copii — mai simple decât copiii, mai blânde, l-au primit animalele de casă. Deși umiliți, deși slugi la ființe mai slabe și mai selbatece decât ei, totuși asinul și boul au văzut închinându-se înaintea lor mulțimile...

Trad. de Dr. IOAN COLTOR.

Bucureștii la 1836.

De Timotei Cipariu.

În tinerețele sale *Timotei Cipariu* a făcut o călătorie în Muntenia, în tovărășia bunului său prieten *George Barițiu*. Amândoi erau atunci profesori tineri, entuziaști. Și, ca unii cari aveau cea mai adânci legături cu licăririle tot mai puternice ale naționalismului din Țara românească, se simt atrași s'o cunoască și *de visu*. Au plecat deci peste Predeal cu poștalioane țărănești și cu trăsuri de ocazie, și au răsărit într'o frumoasă dimineață de vară la București, spre marea bucurie a prietenilor de acolo.

Au rămas la București o bună bucată de vreme, cuiegând impresii, pe cari le-au redactat apoi ambi în »jurnale« de drum... Acestea însemnări se păstrează amândouă, în original, între manuscriptele Bibliotecii Centrale din Blaj. Ele cuprind foarte interesante însemnări despre împrejurările și oamenii din Bucureștii dela 1836. Cipariu scrie cu chirile iar Barițiu cu litere latine. Până vor putea fi tipărite în întregime, dăm în celece urmează un mic fragment din jurnalul lui Cipariu, în care se oglindește minunat sufletul tinărului cărturar ardelean și dragostea fierbinte de care e cuprins la vederea celor dintâi manifestațiuni ale culturii naționale în Principatul Munteniei. Iată ce scrie Ciparin despre București:

Despre petrecerea mea aici, și despre starea Bucureștilor, — adevărat nu multe pot să-ți scriu, de oarece Bucureștii, pentru un om care n'a ieșit din Ardeal, este un oraș colosal. Atâta pot să zic, că de are Parisul, Londra, Viena etc. prospecturi frumoase din afară, despre București pot să zic, ori vei căuta dela Băneasa, ori sus dela Mitropolie, cumcă are o vedere și o situație așa de norocoasă și romantică, cât ochii mei nu s'au putut sătura. Inchipuiește-ți o câmpie, un șes ca pe masă, nemărginit de toate părțile, singur Carpații abia din ceață zărindu-se de cătră Amiază-Noapte; însă nu o câmpie ca pustele Ungariei, ci cu cele mai frumoase și mai mari grădini de pomi în felurimi, cu neputință de a-se descrie, împodobită, și apoi în mijlocul aceleia — Bucureștii, lung, întins, cât poate să vadă ochiul. Bisericile cele multe au câte 2 până la 5—6 turnurele toate cu pleu (tinichea, tablă, — A. L.) acoperite, amestecate cu pomii și copacii cei mari ai grădinilor din partea de cătră Răsărit, și cu palaturile cele superbe ale boerilor (alui Mih Ghica cel dintâi), dau locului, mai cu samă în vreme senină, o frumseță deosebită. Și mi-se pare, că nici un călător, ori din ce parte sau cetate a Europei, ori cât de frumoasă, să vie, n'ar putea să zică altfel, decât așa.

Însă lăuntru, — este pușintel altmintrelea; ulițele cele mari (Podul Mogoșoaiei, drumul dela Brașeu, de cătră Miază-Noapte) sânt curate, case mari și palaturi ca în orașele noastre, și prea frumoase. Însă între ele, ici-colea, câte-o hurbă ca țigănească sau o făuriște, amestecate, stârnesc în strein o nemulțămire și greață. Ulițele în toate zilele pline de oameni cât te îmbrâncesc; carăle, căruțele asemenea; iară caleștile în de seară, în toate zilele și mai ales în sărbători și duminica, pretudindenea și mai cu seamă pe Podul Mogoșoaiei până la Băneasa, Colintina, sau Fierestreu, nenumărate (unii zic și până la 2—3 mii); când e senin praful se ridică ca un nor, de nu-te vezi, și (auzi minune) damele toate, de n'au pricină silitoare, fără șlaer! Rabdă și nici că le pasă, numai să le vadă...

Miercuri am fost la Teatrul Național, unde s'au parastisit 2 drame în câte 1 act. Și apoi să fi auzit glasul actrițelor române cântând cu orchestra așa de frumos și cu măiestrie, cât m'am jurat, că până voi petrece în București, la operă franțuzască, fleacuri, nu mă mai duc. Mi-e scârbă într'adevăr

de ticălosul și neghiobul glas al aceloră; dar al româncelor noastre, tinere, frumoase, cu gust îmbrăcate, cât este de atrăgător, împreună cu măestria! Ah, nu pot să-ți descriu! Și apoi numai un an este decând au început!!!

A. LUPEANU.

Sforțări zadarnice.

Năzuințele stăruitoare și uneltirile incalificabile de cari se folosesc unii dintre frații noștri ortodoxi, de-a sparge rândurile compacte ale credincioșilor Bisericii unite cu Roma — leagănul credinței și al originii noastre — și a-i arunca în brațele mântuitoare ale pravoslavniciei rusești, sârbești, grecești și bulgărești, ne oferă o dovadă afară de ori și ce îndoială despre divinitatea și despre adevărătatea religiunii noastre.

Se adeverește și acum, ca și la începutul reunirii noastre bisericesti — isprăvile lui Sofroniu și ale lui popa Tunsu — zisa Mântuitorului: iară în lume scârbă veți avea. E veșnica luptă a răului contra binelui, a întunecului contra luminei dătătoare de viață și primentoare de moravuri.

Lupta înverșunată pornită între fiii aceluiași neam, luând în socotință posibilele ei urmări funeste, trebuie să umplă de îngrijorare mintea și inima fiecărui bun român, iubitor de țara sa, dar cu deosebire trebuie să aibă un resnet cu totul deosebit în sufletul preoților noștri, căci doară lor le-a încredințat dumnezeescul Răscumpărător îngrijirea miresei sale nepătate, a bisericii.

Fiecare privitor imparțial al evenimentelor, cari se desfășoară între fiii neamului nostru desbinați în credință, se poate deplin convinge, că încercările acestea nu izvorăsc din zelul, care mistue pe omul convingerii, ori din dorul de-a propaga mărirea lui Dumnezeu între zidirile sale raționale, ci emanază din ura nepotolită ce-o nutresc față de Biserica aceea care poșede cele mai neîndoelnice note ale societății întemeiate de Isus Hristos. De aceea, ei nici nu încearcă, să-și justifice năzuințele, prin propunerea argumentelor, de ordin dogmatic ori apologetic, ci prin mijloacele proprii ale fiilor veacului acestuia: calomniile, falsitățile istorice, lingușirea slăbiciunilor omenești, oferirea eventualelor avantagii de ordin material și prin demagogii și momeli, sub masca unui naționalișm și rău înțeles respingător.

Ori cari ar fi motivele cari i-au îndemnat pe frații noștri să iasă din nelucrarea și apatia tradițională a Răsăritului, fapt incontestabil e, că lupta s'a pornit cu înverșunare pe toate terenurile și toate semnele arată că în loc să scadă se va intensifica. Față de priveliștea aceasta dureroasă, noi preoții avem o datorință sfântă de împlinit chiar în virtutea oficiului nostru divin.

Trebue să păstrăm intact patrimoniul sacru al învățăturilor lui Isus, trebue să ferim, cu toată puterea sufletului pe credincioșii încredințați păstoririi noastre, de primejdia de a-și pierde tezaurul cel mai scump, credința.

Precum glorioșii noștri înaintași au putut și au știut să stee în fața încercărilor de felul acesta ale timpurilor lor și au ieșit pururea învingători, așa trebue să facem și noi, căci și acum — și'n împrejurări de aceste mai vârtos — se adeveresc cuvintele Mântuitorului: „iară eu cu voi sunt până la sfârșitul veacurilor“.

Precum puternicii apărători ai credinței noastre catolice au avut mijloacele și planul lor de apărare — prin cari erau siguri de biruință — așa trebue să ni-le avem și noi.

Fiecare preot unit să fie adânc pătruns de adevărul, că apărând religia catolică, apără învățătura lui Dumnezeu. De aici necesitatea indispensabilă — impusă cu atâta stăruință de canoanele bisericești — să-și însușească o cunoștință temeinică despre adevărata învățatură a Bisericei și a credinței sale și aceasta s'o propovăduiască neconținut și fără încetare credincioșilor, ca și ei să-și poată da seamă despre credința lor, amăsurat poruncii sf. apostol Petru.

Fiind preotul profund convins despre credința sa, va trăi amăsurat aceleia, în unire desăvârșită și neconținută cu Isus, răspândind în jurul său parfumul virtuților solide preoțești: iubirea, blândeța, spiritul de jertfă, alungând cu toată silința chiar și suspiciunea lăcomiei după bunuri pământești, cari de atâtea-ori sdruncină încrederea credincioșilor și-i duc până la lepădarea credinței.

Preoții -- ca ucenici ai lui Hristos — se vor iubi împrumutat, căci doară toți sunt servitorii aceluiași stăpân și toți trebue să dorească numai mărirea Capului lor, a lui Hristos.

Nici o societate nu poate înainta și nici măcar exista, fără **autoritate**, de aceea necesitatea, ca toți să fim strâns uniți,

în virtutea ascultării canonice, cu mai marii noștri bisericești, căci lor li s'a încredințat direct păstorirea turmei cuvântătoare.

Mânecând toate lucrările noastre de apărare a credinței din motive supranaturale, nu avem să ne temem de iscusința și dibăcia înțelepciunii omenești, ci vom păși încrezători înainte, siguri, că toate eforturile dușmanilor Bisericii lui Hristos se vor năruți înaintea noastră, căci cu noi este Dumnezeu.

Dr. AUGUSTIN TATAR.

Cumanii și episcopia lor.

Clerul din eparhia Cumanilor.

Cele dintâi colonii catolice, cunoscute din documente, au descălecat în Moldova în epoca teutonă, între 1211 și 1225; ele erau compuse din Sași, Unguri și Săcui¹⁾. Fiind așezate pe teritoriul Cumaniei cucerite de cavalerii teutoni, și dezvoltându-se sub ocrotirea și administrația acestora, ele stăteau sub jurisdicția bisericească a decanului din Brașov, pus de Sfântul Scaun peste *toată țara Teutonilor*. De fapt, documentele ne vorbesc lămurit despre „popor și cler catolic“, dincoace de Carpați (în Moldova și Muntenia), stând în atârnare bisericească de arhiepiscopul sau decanul din Țara Bârsei²⁾. Astfel, în lista istorică a ordinariatelor de cari au atârnat, în scurgerea vremii, poporul și clerul catolic din Moldova, trebuie să se pună în locul întâiu *Decanatul din Țara Bârsei*, cu reședința la Brașov.

Am arătat în alt studiu și relevăm din nou faptul că *preoții acestor colonii aparțineau clerului secular, care stă astfel la leagănul catolicismului în Moldova*³⁾. Aceștia-s „*Capellani*“ pe cari dominicanii îi găsesc, la venirea lor, în văile Moldovei, și pe cari bogătașii Unguri și Sași îi prezentau episcopului dominican Teodoric, în virtutea dreptului de patronat, drept ce li se respectă și în noua organizație a catol-

¹⁾ Ferent, *istoria catolicismului în Moldova, epoca teutonă*, cap. XI—XII, în *Cultura Creștină*, IX 238—246.

²⁾ Hurmuzaki-Densușianu, *Doc. I*, 1 p. 80—1 Nr. 58; p. 88 Nr. 65 și 66.

³⁾ Ferent, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 241—2.

licismului din părțile noastre ¹⁾. Din mijlocul lor se recrutau și *canonicii* catedralei de Milcov ²⁾.

Dacă mai vorbim și despre activitatea *dominicanilor* în Moldova și Muntenia, e numai spre a pune în relief că aproape toate documentele privitoare la întâia episcopie de Milcov sunt pline de pomenirea lor, pe când despre franciscani, cu toată stăruința depusă, n'am putut afla până acum nici măcar un singur document, care să dovedească prezența și activitatea lor în eparhia lui Teodoric. Ar putea servi aceasta și la formularea unui „*Argumentum e silentio*“. Afirmarea noastră cu privire la frații predicatori ai sfântului Dominic, e dovedită până la evidență în documentata disertație a părintelui Dr. Nicolae Pfeiffer ³⁾. Dealtminteri și independent de acest studiu, întemeindu-ne numai pe documentele eculese din arhivele Vaticanului și publicate în țară, ajungem la constatarea papii Grigorie IX că frații predicatori sunt „*mensis dominicae operarii în terra Cumanorum*“ ⁴⁾. Până și dincolo de Olt, ei sunt, în această epocă, apostolii din Țara Severinului, „îngeri ai păcii, cuprinși de dragoste către cei din banatul Severinului, crainicii veșnicului rege, a căror năzuință e de a trăi fără vină și de a dobândi fericirea nesfârșită pentru toți aceia cari se renasc din izvorul botezului“ ⁵⁾.

Dr. IOAN FERENȚ.

¹⁾ Hurmuzaki-Densușianu, op. cit., p. 130, Nr. 103.

²⁾ Idem, Doc. I, 1 p. 622 și Doc. I, 2 p. 5.

³⁾ Die ungarische Dominikanerordensprovinz (Zurich 1913), cap. IV: Die Kumanen-Mission und die Dominikaner (75—92) și colecția de documente privitoare la acest capitol (177—197).

⁴⁾ Grigorie IX către primatul Ungariei, 1227, în Hurmuzaki-Densușianu, Doc. I, 1 p. 102

⁵⁾ Grigorie IX către poporul din Țara Severinului, 17 Mai 1237, în Hurmuzaki-Densușianu, op. cit., p. 154—5; 153 N. 115; 153—4 N. 116. Am arătat că banatul Severinului n'aparținea la eparhia de Milcov a Cumanilor.

Cooperația.

În vârtejul luptelor economice, înainte cu 75 ani a pășit sfioasă ca o floricea — azi cu ramificații puternice de copac, — cooperația, ca să aducă un echilibru: ușorarea traiului pentru cei mulți și exploatați și stavilarea puterii vecinic crescândă a capitalului.

Factorii principali ai producției fiind capitalul și munca, iar acela veșnic acaparator, tinzând spre expansiune și putere, nu vom nega, că puterea unui popor nu stă atât în numărul de oameni, cât în mărimea capitalului, aruncat în serviciul producției; și astfel dominația banului netezește calea spre dominația politică.

Capitalul de altă parte, fără inimă, sec și egoist, are tendințe de a exploata munca; să obțină prin sudoarea muncitorului salariat cu minimul posibil, maximul de beneficiu.

Va sta munca în serviciul banului, vecinic nemulțumită, cu puteri sleite, neputincioasă, gata de revoltă, — dar silită de mizerie, să alimenteze bogăția altora cu picur de picur din sudoarea sa?

Da, până când se va convinge, că banul nu vrea să știe de foamea familiei, de boala copiilor, și nici de răcnetul de desperare a sclavului modern: și atunci începe greva, revoluția și în Rusia — dezastrul.

Ce imenze pagube aduce omenimei acest conflict se vede din datele de mai jos, scoase din „The Times Weekly Edition“ din 2 Oct. 1924 din condeiul lui Sir Robert Aodfield, din cari rezultă, câte zile de lucru, și ce valori s’au pierdut prin greve deopildă în Anglia, între anii 1900—1923, și anume:

Anul 1900=31 mii zile	1906=30 mii zile	1913=115 mii zile	1919=349 mii zile
> 1901=41 >	> 1907=22 >	> 1914=101 >	> 1920=271 >
> 1902=35 >	> 1908=108 >	> 1915=30 >	> 1921=860 >
> 1903=23 >	> 1909=18 >	> 1916=26 >	> 1922=203 >
> 1904=15 >	> 1910=99 >	> 1917=58 >	> 1923=105 >
> 1905=25 >	> 1911=103 >	> 1918=63 >	
	> 1912=409 >		

Un total 315.000.000 zile pierdute de producția națională a Angliei, valorând 157.000.000 lire sterline, — calculând sterlina cu 900 Lei, valoarea de azi a banului nostru — vom avea 141 miliarde, 300 milioane Lei.

Ce este bugetul statului Român, față de această sumă?

Iată numai într'un singur stat rezultatul dezastros, născut din tendința de acaparare a banului, și din defenziva celor mulți și exploatați.

Dar cei mulți sunt mulți. Și organizația lor, față de capital le dă forța, care în parte echivalează forța capitalului.

Aristocrația plutocrată, față în față cu nemulțumirile gloatelor, într'un moment dat cade înfrântă și atunci din subordonarea prin revoluție a capitalului, ușor răsare bolșevismul.

În fața acestor fenomene; în fața acestor frământări gigantice, sub cari se zbugiumă azi lumea civilizată: Europa și America; în fața acestor forțe cari dictează la mesele verzi ale conferințelor internaționale nesfârșite din 1918 până azi, cu un veto pe buze, se îndârgește *Cooperafia*.

Sistemul economic, care a luat ființa din nevoia celor mulți și cinstiți, cu programul lui Hristos, care înțelegând importanța capitalului în producție și înțelegând tot atunci importanța muncii, în loc de subordonare, prevede *coordonarea acestor factori*.

Cu acest principiu de coordonare pășește cooperafia în fața popoarelor. Ea vrea armonie în loc de ură; vrea starea îmbunătățită a celor mici; munca să-și aibă rolul cuvenit tinzind spre maximul de încordare, ca să ajungă maximul de beneficii, recunoscând în aceiaș vreme marea importanță a banului, care, excludând specu'a păgânească, să-și aibă dobânda cuvenită.

Și sămânța aruncată de umilii pioneri — muncitori de țesătorie din Rochdale, azi puternic copac, atacă toate ramurile de manifestare economică: bancă, comerț, industrie, agricultură, netezind calea spre înțelegere, spre bunăstare și armonie.

La prima expoziție internațională de Cooperafie ținută la Gand (Belgia) în zilele 15 Iunie—15 Septemvrie 1924, au luat parte 32 națiuni, depozitând în târgul de mostre produse ale cooperafiei în valoare de 150.000.000 fr.

Cooperativele de Consum cu 12. XII. 1922, arată pe țări datele de mai jos:

Nr. corent	Țara	Numărul Cooperat.	Numărul membrilor	D e v e r u l	
				Coop. in fr.	Centralelor in fr.
1	Anglia și Irlanda	1.352	4.548.557	4.359.112.329	2.306.229.476
2	Danemarca	1.890	336.415	—	200.236.969
3	Germania	1.786	3.418.220	423.634.232	180.704.688
4	Elveția	798	397.389	388.214.560	181.603.316
5	Rusia	24.000	6.000.000	801.000.000	177.346.868
6	Cehoslovacia	795	852.750	152.148.215	104.383.906
7	Austria	97	574.116	95.572.160	92.580.851
8	Finlanda	683	386.305	264.333.302	85.167.687
9	Suedia	922	253.436	296.002.017	81.065.246
10	Franța	2.291	1.113.770	494.293.210	65.679.261
11	Polonia	2.044	974.791	116.479.523	53.893.217
12	Belgia	177	209.853	139.551.880	30.532.403
13	Ungaria	1.927	973.708	73.291.143	27.756.156
14	Olanda	145	148.725	87.484.500	27.636.429
15	Iugoslavia	1.421	91.507	—	23.339.970
16	România	2.345	530.974	80.962.258	10.276.400
17	Norvegia	404	93.737	99.988.914	18.139.976
18	Statele-Unite	350	82.500	002.300.000	16.530.043
19	Estonia	126	74.848	24.131.489	14.259.060
20	Italia	4.208	—	187.125.000	13.995.428
21	Australia	34	16.000	—	9.056.283
22	Letonia	189	76.641	8.619.075	7.879.890
23	Spania	42	14.747	12.102.421	2.603.551
24	Portugalia	198	95.020	—	1.312.313
25	Lituania	277	59.500	81.650.261	41.822.845
26	Bulgaria	103	45.652	—	—
27	Argentina	12	13.722	—	—
28	Canada	?	5.919	1.990.765	—
29	Brazilia	62	—	—	—
30	Indiile Olandeze	50	—	—	—
Total		48.728	21.388.801	8.808.341.218	8.808.341.218
				3.745.917.073	

Adunând Deverul Cooperativelor și al Centralelor, vom avea suma de franci 12.554.258.291, prefăcuți în Lei 125.542.582.910 investiți în Cooperarea de Consum.

La noi în țară, avem 3800 bănci Populare, cu 900.000 membri, 500.000.000 Lei capital, și totatătea depuneri; iar federale de Bănci 53, cu 3000 membri, 30.000.000 Lei capital, și atâtea depuneri. Cooperativele au 365.000 membri, 108.000.000 Lei capital; iar federale 34 cu 2000 membri și 3.000.000 Lei capital.

Coop. Agricole: 981 cu 58.000 membri, și 12.000.000 Lei capital.

Obștii de cumpărare 104 cu moșii cumpărate dela proprietari în valoare de Lei 124.000'000.

Obștii de arândare 102 cu 16.000.000 membrii cu 51.000.000 hectare arândate cu 7.000.000 Lei arendă.

Față de mișcarea capitalistă, cooperația este încă fraged copil, dar socotind, că la noi numai din 1903 datează băncile, iar Cooperativele din 1920; vom cunoaște, că acesta e sistemul economic al viitorului, și numai clădind pe el vom vedea omenimea fericită.

Nu mai vorbim, de importanța, ce o are pentru noi Cooperația în special: de a smulge din mâinile străinilor, pripășiți de aiurea, comerțul și industria.

În fața atotputerniciei banului, în fața neajunsurilor clădirii burgheze capitaliste de azi, îmbrățișarea sistemului economic, mai apropiat de dreptatea socială a Evangheliei este o datorie. Prin cooperație se pune o petricică la marele edificiu al armoniei între neamuri, al armoniei între păturile lor.

IOAN BELU.

INSEMNAȚII.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Redacționale. *Cu numărul de față „Cultura Creștină” își începe al XIV-lea an de existență. Concepută de întemeietorii săi, ca un organ de viață religioasă și de cultură generală, nu și-a desmințit niciodată bunele intenții ale începutului, rămânând credincioasă, programului fixat de atunci. Și-a avut zilele sale bune, și le-a avut și pe cele rele, nedespărțite aproape niciodată de slova și de scrisul depe aici. A știut însă totdeauna să fie sincerul interpret al gândirii celor aproape două milioane de Români, cari păstrează cu demnitate și cu sfințenie creștinismul românesc și roman, îmbrăcat în frumuseța formelor răsăritene; a știut să armonizeze cu ușurință și cu bucurie marile meniri ale românimii cu puritatea celor mai înalte idealuri ale sufletului creștin.*

Iar atunci când era greu să se scrie răspicat românește în acest colț de pământ robit, Cultura Creștină își câștiga cei mai frumoși lauri ai biruințelor sale și ale tuturor, își trăia în viziunea luminoasă a speranțelor fără margini, cei mai minunați ani ai tinerețelor sale.

Neșovăind niciodată, neîndoindu-se nicicând, necedând niciun șir, niciun cuvânt din crezul național, astăzi înfăptuit,

era reflexul limpede al tuturor gândirilor tănuite în fiecare român din Ardeal, era școala de înaltă idealitate latină și de poruncitoare aspirații românești. Steagul său creștin nu s'a închinat nimănui, fâlfâind în mijlocul celor mai furioase vijelii, printre spuma neagră a celor, mai vijelioase valuri — o flămură tricoloră. Sumarul fiecărui număr din zilele acele de urgie este cea mai nedesmințită, cea mai elocventă dovadă!

Iar acum, când se organizează temeliele viitorului acestui popor, adunat pe veci între fireștile lui hotare și când se începe lichidarea marelui proces sufletesc dintre Orient și Roma, dintre Răsărit și Apus, cărora le aparținem deopotrivă, Cultura Creștină va cerca să lămurească rolul ce se revine, cu necesitatea unei dumnezeiești porunci, cu tăria unui postulat de existență națională, românismului. Ea va apăra cu hotărâre toate închieturile acestui simbol de credință. Fără să fie aspră la cuvânt, fără să rupă trestia zdrobită, fără să stingă fume-gândul in, — cum atât de frumos spun Scripturile, în cari credem cu toții — va căuta să fie și de azi înainte oglinda adâncilor credințe ascunse în conștiința frământată a neamului.

Conducerea revistei o ia Dr. Ioan Coltor.

Programul va rămâne acelaș, curat și curățitor, închinat cu devotament, cu însuflețire unei flămuri creștinești, unui steag tricolor.

Un cuvânt de ordin administrativ ca încheierea acestor însemnări de început de an: dorim să știe toți prietenii, toți binevoitorii, toți cetitorii Culturii Creștine, că fără sprijinul lor această revistă nu poate să trăiască. Pentru a putea apare regulat și îngrijită, ea va face toate eforturile, toate sacrificiile, însă neavând nicio subvenție, niciun ajutor dela nimeni, ea respiră numai prin concursul abonenților săi. Într'o vreme când hârtia și tiparul sunt fabulos de scumpe, când o carte se vinde cu prețuri cum nu s'au mai văzut, revista noastră cere dela cetitorii săi 160 Lei la un an de zile. **Cultura Creștină.**

*

Criza sfâșietoare din biserica anglicană. (Cf. Documentation Catholique, 6. 12. 24). S'au împlinit 300 de ani dela fondarea întâiei biserici anglicane în Statele Unite de către emigrații englezi stabiliți la Jamestown. Peripețiile prin cari a trecut credința acestei secte protestante, printre colțuroasele postulate ale „liberului examen” sunt vrednice să serviască de fond unui

senzațional roman de psihologie a masselor. — Considerată până astăzi ca cea mai viguroasă grupare a bisericii anglicane, având 5800 preoți și 1,040.896 credincioși se destramă prin turbările interne de ordin dogmatic. Steagul revoltei îl ridică pastorul *Dr. Percy Stickney Grant*, rectorul bisericii Adormirea Mariei din New-York. Oprit de episcopul său *W. T. Manning* să ia în căsătorie o femeie divorțată, el atacă de pe amvon, întreagă liturghia propriei biserici și neagă divinitatea lui Hristos, »având curajul (!) să facă să se audă prin glasul său profesunea de credință a sutelor de preoți și a sutelor de mii de credincioși din biserica anglicană«. »Publicul« (!) se împarte în două. Unii apără pe Grant alții pe Manning. Acesta îl invită să-și retragă părerile. Acela se înfierbântă mai mult și susține, sprijinit de o parte a preoțimei, că »astăzi printre membrii clerului, cari și-au făcut studiile la marile universități, sunt foarte puțini cei cari mai acceptă idea unei puteri divine în Isus... Minunile lui le esplică știința de azi... Ideea consacrării bisericilor este un rămas din epoca de vrăjitorie, de magie, de fetișism, etc«. Episcopul li răspunde din nou, iar pastorul li replică printr'o insultătoare pledoarie, în care ajutată de opinia publică, față de care Manning se vede neputincios, îl silește pe acesta să-și încheie scrisoarea din urmă în chipul următor: »Dta te afli prin urmare în situația următoare: prin cuvintele Dtale ai sămănat dubii grave în sânul bisericii relativ la credința Dtale în divinitatea D. N. Isus Hristos. Invitat să împrăștii îndoielile acestea, Dta nu ai făcut nimic. În răspunsul Dtale ai evitat să-ți mărturisești credința în acest adevăr esențial. Deocamdată rămânem la atât!« (Cf. *Civilita Cattolica*, 21. 4. 23 și *Documentation Catholique* 6.. 12. 24). Abia în Iunie Drul Grant renunță la beneficiul său și cu nervii zdrobiți (*Times* din Londra, 25. 11. 24) se retrage, lăsând după sine germenii distrugerii în mii de suflete, cari încep să-și formuleze fel de fel de dogme și extravagante forme liturgice de manifestare a propriilor credințe. Așa deopildă *Drul Guthrie*, predicând superioritatea păgânismului, introduce Duminecă de Duminecă dansurile »sacre« în biserică. Fete tinere acoperite cu diafană musolină, cu picioarele goale, execută înaintea altarului dansuri păgâne, sub lumina farurilor electrice, cu grijă îndreptate, să lumineze pe dansatoare, până ce corul intonează imnul Soarelui. Drul Guthrie susține, ca o teză a bisericii anglicane, înlocuirea cultului pentru adevăr prin cul-

tu frumosului. Este reîntinerirea anglicanismului, zic numeroșii adepți ai pastorului Guthrie și rămân scandalizați, când nenorocitul episcop Dr. Manning condamnă această nouă aberație anglicană. Dr. Stuart L. Tyson îl acuză cu »romanizarea bisericii episcopale«. Episcopul se apără și pedepsește cu severitate (sic!) inovația dansantă, declarând, că el nu va vizita biserica Rev. Dr. William Norman Guthrie, până ce acesta menține serviciile liturgice *aboriginale* și dansurile euritmice de origine păgână americană ori împrumutate din literatura budhistă. (Cf. N. C. W. C. News Service, 31. 3. 24). Episcopalienii dansatori însă nu se sinchisesc de părerile bietului episcop și atrag mai multă lume la atrăgătorul cult, cu exhibiții păgâno-creștine-budhisto-americane, decât predicile »insipide« ale celui mai de frunte episcop anglican. Mai rămâne să introducă *jazz-bandul* și atunci pot să vină deplin echipați, ca să se entusiasmeze de nouii unificatori ai bisericilor toți »desperații« din »the obscure Near-East« — Acestora le recunoaște »Sfântul sinod« al României ortodoxe validitatea hirotonirilor !?

În acelaș timp episcopul Lawrence din Massachusetts recunoaște, că de trezeci de ani nu mai crede în nașterea ginală a lui Isus (Cf. *Literary Digest*, New-York, 22. 12. 23). Senatorul republican al Pennsylvaniei *George Wharton Pepper*, sprijinit pe o lungă listă de aderenți, provoacă o declarație a episcopatului anglican în sens contrar. La aceasta unul dintre cei mai apreciați pastori din New-York *Dr. Leighton Parks* își apropiază teza condamnată, acuzând întreg episcopatul de lașitate, deoarece în loc să-l condamne pe el, care de ani de zile, în plin New-York, neagă nașterea virginală a lui Hristos, ori pe episcopul Lawrence, tună și fulgeră împotriva unui »biet pastor necunoscut din Texas«, care are aceleași credințe (Rev. Heaton). Desfide pe episcopul Manning să-l urmărească pe dânsul pentru erezie și pe cei 500 de preoți din biserica anglicană, cari cred la fel, voind prin »Uniunea bisericănilor moderni — *The Modern Churmen's Union*« să apere »libertatea cultului și a interpretării libere a bibliei«.

Controversale turbură întregă biserica, emoționează celelalte secte. Cele două partide își asumă numele de »*fundamentaști*« și de »*moderniști*«, iar episcopul, ce să facă, lipsindu-i autoritatea și convingerea?! Tace și se retrage! Tradiția cedează scăpărilor raționaliste și »*fundamentalismul*« episcopatului angli-

can este blamat de însuș președintele *Congregațional Union*-ei din Anglia, Rev. *Arthur Pringle*: »Fundamentalismul actual spune acesta, apără doctrine scoase de mult din orice discuție rezonabilă... Este isteț, ispititor, tenace: se impune ignoranților și încurcă pe cei cari nu sunt ignorați. E blesant în ideile sale și în cele mai multe din metode. Dacă nu i-se pun stavile, dacă nu i-se închide calea, el va distruge opera de clarificare și de purificare a gândirii religioase, atât de cu greu câștigate în ultimii cincizeci de ani. Nu trebuie numai să i-se taie drumul acestei mișcări, ci trebuie combătută cu un antidot pozitiv, trebuie ucis falșul prin adevăr... Unitatea (ce ar rezulta dintr'insul) ne-ar cufunda într'un abis de ambiguități și neînțelegeri. Acesta ar fi sfârșitul, dacă ar trebui să mai apară pe buze moderne vechile (*Times din Londra*, 14. 5. 24).

În mijlocul acestui vârtej, în care a intrat biserica anglicană, nu există nicio forță diriguitoare, nicio autoritate doctrinară. Dubiul roade ruginind toate avânturile, toate aspirațiile, toate resursele de viață. Și atunci, se cercă ajutor și sprijin în afară. Tentativele de unire cu ortodoxia, după »neconsolantele constatări« făcute în Fanar, la Antiochia, Alexandria, Ierusalim și la București, unde este mai multă nevoie de »reformă și purificare, dacă nu chiar (!) în dogme, apoi de sigur în mentalitate, în atitudini, în cler, au devenit infructuoase. Cazul episcopului *Dr. William Montgomery Brown*, demisionat diu Arkansas, și ajuns să-și ia titlul de »episcop al bolșevicilor și al necredincioșilor« în cartea sa mai nouă *Communism and Christianity*, a zăpăcit toată lumea. Opt episcopi îl condamnă ca vinovat de erezie, în special pentru următoarele doctrine: 1. Dumnezeuul mântuitor al lumii este știința, 2. Comunismul este singurul termin comprehensiv și în acelaș timp sinonim cu moralitatea cu religia și cu creștinismul. (Cf. *The Literary Digest*, 21. 6. 24).

Aceștia sunt prietenii, după cari aleargă unii dintre frații ortodocși, ajungând să creeze iluzii în suflete bune, dar necunosătoare a realităților. O apropiere a ortodoxiei de anglicanism i-ar fi fatală. Situația grea în care se sbate astăzi orientul religios l-ar lăsa desvălit în laturea cea mai vulnerabilă a sa... Reformismul în canoane, în disciplină, în calendar, ajuns la suprațată astăzi, ar face loc reformismului în doctrină, în puncte, unde până acum ortodoxia, — grație tenacității pe lângă forma exterioară și darului lui Dumnezeu, care nu a îngăduit o mai

joasă coborîre, decât negarea celor patru articole, în care credea odată întregul creștinism — a rămas neatinsă.

De altmintre, anglicanii fac serioase sondări în altă direcție. Notița următoare le evidentiază.

I. SALVIANUS.

*

Anche gli Anglicani d'America verso Roma? Passi decisivi? Sub titlul: *Și anglicanii din America se îndreaptă spre Roma? Pași decisivi? Osservatore Romano*, 3. 9. 24, publică pe pagina întâi următoarea notiță: »Acum de curând s'a ținut în Philadelphia un congres al eclesiasticilor protestanți de ritul episcopal din statele de Est ale confederației americane. Au luat parte mai mulți episcopi și mai bine de 700 pastori anglicani de ritul acesta. Oratorul principal al congresului, rectorul Barry, din New-York, a propus adunării următorul concluz, care fu primit cu aplauze unanime: »Noi putem primi ca baze de negocieri cu Roma: 1. Primatul sfântului Petru și al episcopilor Romei și asta de drept divin; 2. jurisdicția ce aparține de drept divin episcopului Romei, deși variând în extenziune după timpuri; 3. o infalibilitate, care să fie expresiunea gândirii bisericii, interpretate de Papa, adevărată infalibilitate, ce-și câștigă autoritatea prin recunoașterea bisericii întregi«. În decursul perorațiunii sale, conferențiarul mai adaugă: »Noi trebuie să ne scăpăm de prejudecăți și să părăsim atitudinea ostilă față de Roma. Nu putem aștepta niciun bine din ideile noastre tradiționale preconceptuate. Din contră, trebuie să cercăm soluționarea problemelor, cari ne separă«. (Dr. I. C.),

MISCELLANEA.

Mezzofanti și Români. În nr-le 4 - 6 din *Revista istorică* d. *Nicolae Iorga*, căruia nu-i scapă niciodată nimic din vedere, din tot ce atinge sufleteste românismul, ne comunică un discurs ținut de cardinalul Mezzofanti la academia din Bologna în ziua de 13 Iulie 1815 și publicat acum de d. Carlo Tagliavini în *l'Archiginnasio* tot de-acolo.

Mezzofanti începe arătându-și mulțumirea, că în depărtate locuri dunațone, unde aștepta să audă »cuvinte tătărești«, urechia-i e desmierdată prin graiul românesc, de dulci cuvinte latine, »de-i pare că a sosit în Ținut italian, unde preafrumoasa limbă ar fi luat înfățișări severe«. Numele de Români îl încântă, cași »felul mândru și nobil cu care se rosteste mărețul nume«, potrivit cu »vechea demnitate«, dar și »cu o grație deosebită«.

Ca »oaspete vechiu« se oprit în Țara Românească Italianul și în el se onorează sângele ales (gentile) latin« de către urmașii vechilor coloniști. Urme antice, monete, inscripții răsar pretutindeni și ele se potrivesc cu datinele. »Limba noastră nu merită numai un interes de curiozitate și o transmitere scâlciată«, ci este »plină de ritm și de amploare având nu numai cuvinte latine — ce e drept, »dar pentru nevoile esențiale ele ajung«. Elementele slave au îmbogățit limba românească, făcând-o variată și păstrându-i armonia. »In acest amestec nu e o juxtapunere, ci o confundare armonică«.

(Dr. I. C.).

Bolile unui sat — ca multe altele. Albești, jud. Argeș cu 3350 suflete din cari 777 capi de familie. După constatările șefului unei echipe a »Crucii Roșii« dr. P. Frățilosu numărul sifiliticilor trece de 50% din totalul populației. S'a găsit că la 40 copii de școală, 30 au manifestații sifilitice. Deci proporția crește la 62% bolnavi de sifilis. Din contingentele 1922—23 și 24 dela 20% 32% flăcăi au fost găsiți neapți pentru serviciul militar ca nedesvoltați, debili, degenerați, atinși de boli cronice. Mortalitatea copiilor până la 5 ani a atras între 1921—23 proporția de 60% din totalitatea morților. — In 1923 s'au consumat peste 60,000 litri de țuică, adică la 170 litri pe zi. — In ultimii trei ani 12% din numărul copiilor o formează nelegitimii.

»Și pare că pudoarea și moralitatea sunt simțeminte ce pier în această regiune. Degenerarea fizică este secundată de cea sufletească. Am dat o fugară iconă — încheie dl T. Mardan în nr. 7—8 din *Lamura* — despre un sat bolnav, care nu e excepție, ci face parte din marea majoritate a satelor noastre roase și de mizeriile fizice și morale, pe cari nu le-am pomenit pe toate«. E spăimântător!

(ic.)

Statistica școlilor din Ardeal la sfârșitul anului 1923.

	Școli primare	Secundare	Licce	Comerciale	Normale
Românești	3611	44	40	10	20
Ungurești	1669	66	40	15	19
Germane	403	22	13	3	3
Altele	105	4	4		

Din populația de 5,114,124	Românii reprezintă	57.3%
»	Ungurii și Săcuii	25.5%
»	Sașii și Șvabii	10.6%
»	Evreii	3.5%
»	Alte naționalități	3.1%

Totalul școlilor primare 5.788, al școlilor medii inferioare 136, al liceelor 97, al școlilor de comerț 28, al școlilor normale 44, normale superioare 4 și școli de meserii 11

Statul român plătea 285,000,000 Lei pentru aceste școli, din cari 87,000,000 Lei pentru școli maghiare.

Și când te gândești, că statul dispune de aceste sume, pentru ca să facă față obligamentelor contractate prin clauza din art. 10 pentru protecția minorităților, ori mai bine, ca să dovedească lealitatea României față de toți supușii săi și totuși nu seceră decât nemulțumiri și desavantajii, te întrebi, nu ar trebui revizuită întreagă politica școlară a cărmuirii românești în sensul rezolvirii ei cu ajutorul confesiunilor și în primul rând al celor naționale?!

(cc.)

CĂRȚI, REVISTE, PRESĂ.

Ioachim Crăciun și Ioan Lupu: „*Istoriografia română în 1921 și 1922*“. Este cel mai bun repertoriu bibliografic al istoriografiei noastre. Hărnicia larg compensată de folosul adus tuturor scriitorilor de istorie și cetitorilor acestora, nu este singurul merit al publicației prezente, de o adevărată valoare. Planul vast al lucrării dovedește pricepere și competență. Un tablou larg al isvoarelor cercetate, amănuntele minuțios căutate, dându-ni-se titlul cărții, broșurii, articolului, numele autorului, paginația, formatul, locul publicării, discuțiile încinse pe urmă și un indice complet, constituie conținutul acestui întâiu rod al ostenelelor alor doi tineri, călăuziți cu înțelegere de ajutorul-bibliotecar al Academiei, d. Al. Sadi Ionescu. (ic.).

*

Teodor Murășanu: „*Avram Iancu*“, edit. „*Librăria Poporală*“, Turda 1924. Delicatul autor al volumului de poezii „*Fum de jertfă*“ publicase, în preajma sărbătorilor eroului dela Vidra, broșura cu titlul de mai sus, intenționând să arunce în sufletele prea curând amorțite după înfăptuirea idealului românesc, scânteile de naționalism și idealitate, desprinse din viața și faptele minunate ale celui mai sincer reprezentant al moșilor din munți.

S'a trecut prea ușor și prea fără sgomot peste broșura menită să facă mult bine și să înalțe încrederea multor suflete în marile destine ale României. (ic.).

*

Moșu: „*Politica noastră futură*“. București 1924. Tipografiile „*Române-unite*“. Calea Rahovei 50. Având de motto: *Salus reipublicae suprema lex*, broșura dlui Moșu fixează dela început, că numai naționalismul și democrația pot mântui neamul românesc, fiind ele veacuri dearândul bazele, pe cari s'au clădit speranțele și aspirațiile noastre toate. Din istoria trecutelor vremi rezultă imprescriptibilul drept la teritoriile, pe cari le ocupăm de fapt, de două mii de ani, neîntrerupt (partea I); iar mijloacele, cari pot asigura pe viitor existența și bunăstarea României, sunt numai acele cari ne fac să intrăm din nou în marea familie latină, în special prin unirea cu Roma a bisericii ortodoxe (partea II.).

Accentul de bătrân cuminte din generația rărită a luptătorilor pentru înfăptuirea granițelor de azi ale țării, impresionează, ca sinceritatea unei profesii de credință. (C.)

*

Gina Lombroso: *La femme aux prises avec la vie*. — Paris, Payot. In — 12 de XVI — 282 p. 7 fr. 50. Dedicat copilei sale este un cuminte *vademecum* scris de o mamă de

inimă. Autora este soția renumitului istoric italian Guglielmo Ferrero, fica celebrului Cesar Lombroso și scrie „pentru cele cari sufer“.

Or, suferințele lor provin — spune ea — din continua luptă dintre binele de azi și cel de mâne, dintre binele adânc și cel superficial, dintre cel apreciat de alții și cel prețuit de noi, dintre binele îngăduit și cel ce ne este oprit. Durerea și bucuria răsar din alegerea ce o facem și, cum aceasta adeseori este greșită, orbită de răul strălucitor ori speriată de dificultățile aparente, durerea este sămănată cu profusiune.

Dna Lombroso respiră o atmosferă creștinească, fără să beneficieze de luminile credinței (cf. *L'Ami du Clergé*, nr. 48) concluziile ei se armonizează însă într'un deplin acord cu concepțiile noastre. Ea urmărește femeea ca profesionistă, în căsătorie, în sânul familiei și ca mamă între copii. Pagini splendide de sociologie practică stigmatizează capriciile, vanitățile, luxul, divorțurile, amorul liber. Iubirea nu este o colecție de haine atrăgătoare, pentru că este bogată și variată. Nu acela este cel mai bogat în iubire, care și-o împrăștie peste mai multe obiecte, ci care poate iubi mai intens unul singur, „trouver beaucoup d'amants, les varier à l'infini, n'est pas être aimée comme le souhaite la femme normale“. Femeea normală nu este femeea feministă, greșala acesteia este că vrea să virilizeze și să distrugă farmecul și delicatețea, *femeninul* din acest sex, care suferă de multe ori și când surăde. (ic.).

*

Aristotel: »*Politica*« București 1924. Edit. Cultura Națională. Multe din construcțiile acestei cărți, ieșite din condeiul celui mai științific și mai realist gânditor al lumii vechi, apar astăzi unora ca lipsite de teme ori de interes. În aprecierea generală a filosofiei moderne însă *Politica* lui Aristotel rămâne cea mai desăvârșită școală de educație civică. Alcătuind, cu o logică fără pereche, întreagă organizarea vieții cetățenești, din principiul inițial stabilit „că statul numai având la bază idealismul etic poate să contribuie la fericirea supușilor“, concepția aristotelică a sfidat, în 2300 ani, toate criticele încercate, toate noile sisteme plâsmuite de alții.

Mult superioară *Republicei* lui Plato, opera lui Aristotel, impunând binele moral, ca o necesitate imperativă pentru liniștea și viața unui stat, a fost găsită vrednică să fie primită ca un nesecat izvor de inspirație al legislației romane și al bisericii creștinești. Fericirea omenească se poate ajunge numai prin disciplină și dreptate, iar acestea nu se pot atinge fără ajutorul principiilor largi etice, cari să pulseze în întreg organismul statului.

*

(Dr. I. C.).

Theophilus Spach S. I., *Conceptus et doctrina de Ecclesia iuxta theologiam Orientis separati* (Orientalia christiana, ann. IV, Series III, nr. 2, Roma 1923, 40 p. 4 fr. și vol. II—2, nr. 8. Roma 1924, 96 p. 8 fr.).

Două volume de un suprem interes în perioada celor mai serioase eforturi pentru împreunarea Apusului și a Răsăritului. Fără cunoașterea exactă a doctrinei celor două biserici nu se pot face pașii necesari pentru unirea lor și soluțiile care s'ar da, ignorând-o, pot crea cel mult o atmosferă prielnică problemei, în cazul când se tratează cu bunăvoință și fără judecăți, nu vor fi însă niciodată cele adevărate.

T. Spach își propune să expună precis ideile și doctrina răsăriteană neunită cu Roma, relativ la însași natura și proprietățile bisericii lui Hristos, punându-le față în față învătătura și credința apuseană. Și reușește pe deplin,

În fond, opera lui Spach, lipsită de asperitățile cari veacuri de-arândul erau însușirea cea mai frecventă și cea mai neroditoare a polemicilor dintre Răsărit și Roma, nu este o noutate, este încă o contribuție escelentă la înțelegerea temeinică a problemei unirii creștinilor. (Cr.)

*

Tot mai abundentă literatură pornografică. În lipsa grozavă de cărți și de literatură serioasă, cu toată scumpetea hârtiei și a traiului, scrisul murdar, turburător de suflete tinere, se desvoaltă și se întinde la București și aiurea. Toate patimile îi spriginesc producția și nu se găsește nimeni să infunde în beciurile sale de gunoiu această ecrescență parasitară a mahalalelor capitalei tuturor Românilor.

Revistele Galante, Tiri- și Tilibombele, Fandonul, Rampa, Furnica etc. țin să alimenteze cu puroiul revoltător al unei corupte mentalități febra lipsei de moralitate, secătuiind toată vlaga bieților copii, cari citesc și gustă cu plăcere această literatură de localuri deschise după miezul nopții.

Furnizând picanterii și glume de prost gust, icoane imunde și deseni de corupție, galantele tili- ori tiribombe, încă nu și-au găsit omul nici la instrucție, nici la ministerul cultelor și al artelor!? Oricât ar fi de ocupați acești domni, aceste mari sentinele ale frumosului, ale binelui, ale adevărului în Țara-Românească, să nu uite, că sufletul energetic al generației de mâne, care va trebui să țină pumnii strânși întru apărarea moștenirii stropite cu sângele generației de astăzi, nu se plămădește nici în noroiul buduarelor, nici în cloaca scormonită de acești viermi ai unui scris, care nu este al sufletului românesc neprihănit. (Dr. I. C.)

CRONICA.

Anul Sfânt. Pregătirile ce se fac la Roma pentru Anul Sfânt întrec orice închipuire. Pe pământul sfânt unde pietatea tuturor creștinilor găsește loc de închinare și de reculegere, lângă cele mai duioase amintiri ale trecutului glorificat prin sânge de martiri și de apostoli, se taie strade noi, se ridică încăpătoare clădiri, se organizează rețele proaspete și numeroase de tranwaye, de autobuse, de taxiuri, de linii ferate, ca să poată fi primiți ușor și confortabil peregrinii din toate neamurile, ce se spune, că s'ar fi anunțat până acum într'un număr fabulos, doar' de două milioane.

La această sărbătoare a creștinătății vom merge și noi Români, cum anunțasem în numărul trecut al revistei. Comitetul național central al peregrinajului românesc încă nu a lansat nici un apel, așteptând știri din Roma, când va putea fixa precis timpul plecării. Totuș încă de pe acum mulți cer să fie prenotați și să li-se rezerve locuri. Sunt și uniți și ortodocși, nefacându-se nici o deosebire de niciun fel, când prestigiul neamului cere să fie România cât mai bine reprezentată în fața unei lumi întregi și, când dragostea și înțelegerea reciprocă se pot întâlni lângă grătoarele moaște ale credinței odata comune, lângă vorbitoarele memorii ale aceleiași origini.

(C.)

Arhiepiscopia și Mitropolia Ungro-Vlahiei va fi ridicată la rangul de patriarhie. Știrea o confirmă d. Al. Lăpedatu, ministrul cultelor. Motivele ar fi: superioritatea numerică și morală a bisericii ortodoxe române, față de celelalte biserici ortodoxe streine; rolul preponderant avut de ea timp de secole ca apărătoare și protectoare a însuși patriarhilor din Orient; prestigiul politic al statului român în rândul celorlalte state cu populație ortodoxă și (o surpriză și

pentru noi!) înfăptuindu-se centralizarea româno-catolicilor la București, biserica ortodoxă nu poate să rămână inferioară față de aceștia.

Proiectul diui ministru al cultelor găsește lumea ortodoxă împărțită. Cei cari sunt favoribili înființării patriarhiei au aceleași argumente ca și dsa, dezvoltându-le, bineînțeles, cu mai puține reticențe, neavând răspunderea unui portofoliu, care nu este ortodox, ci al tuturor cultelor. Iar unii merg până la afirmarea, ca a. dacă s'ar pune (cum s'a pus la Sinaia) marea chestie a uniții și cu Roma, altminteri s'ar prezenta, tractând cu Papa un patriarh decât un simplu mitropolit primit, - b. Roma ar intenționa crearea unui cardinal român unit și atunci ajutându-se reciproc, purpura română și demnitatea patriarhală ortodoxă, ar putea, unui la sinodul din Ierusalim, celălalt cu ocazia pelerinajului la Roma, să pună de comun acord teza de împăciuire a Orientului cu Apusul. (Iluzii mirifice și simpliste ori tendențioase!)

Adversarii înființării patriarhiei spun: nu Români, ci Ruși au superioritatea numerică ortodoxă; România nu-și poate plăti propriile datorii, cum să se mai gândească la învierea celei mai triste perioade din viața românismului, când proteja patriarhiile orientale din bogățiile țării (astăzi singur patriarhul Damianos, are o datorie de vre-o trei milioane dolari egali cu o jumătate de miliard în Lei) vrea România în prețul unui titlu onorific, de care nu are nevoie să-și asume deficitele patriarhale, pe cari n'au vrut să le ușureze nici Americanii; prestigiul statului român nu se ridică decât doar' (!?) în fața celor trei greci și patru sârbi, cari astăzi valorează politicește atât de puțin, iar biserică de mult nu mai înseamnă nimic; nu prevede dl Lăpedatu nicio complicație în sânul ortodoxiei și nu-și aduce aminte, că patriarhul român și așa ar fi ultimul în proedrie și cel mai pe urmă »pe scaun șezător« după ceilalți patriarhi mai vechi și dintre cari unii Antiochia, Alexandria, Ierusalimul și în parte și Fanaul) invoacă origini apos-

ta-o etc ?! Iar într'un articol publicat în »Cuvântul« un înalt prelat ortodox combate ideea înființării patriarhiei pe motive de ordin moral, excepționând până și persoana actualului mitropolit primat. (Cf. și *Unirea* 14, '2, 24).

Printre astfel de discuții mustește în fierbere proiectul dlui Lăpedatu, lăsând însă apatică marea masă românească atât ortodoxă cât și unită.

Scriitorul Nichifor Crainic, pe care nu-l va suspicioana nimeni de filocaticism, într'un scurt articolăș din 15 12. 24. încheie cuviincios: »Patriarhiile sunt create de necesități politice în deosebi. Și cum viitorului patriarh român nu i se vor adăoga prerogative cu noui puteri jurisdicționale, patriarhatul nostru va fi un titlu de onoare pe care ni-l dăm singuri«. (Dr. I. C.).

Calendarul schimbat aduce greutate și nemulțumiri. Din numeroase locuri se anunță rezistența dărză a țărănimii față de noua reformă. Sufletul naiv al poporului dela sate nu se lasă ușor convins de calculele astronomice, oricât de exacte ar fi ele. Puterea tradiției se dovedește mai mare, mai hotăritoare decât judecata calmă a motivelor, cari au pus capăt uriciosului anahronism de veacuri.

Și aceasta cu atât mai vârtos, că 1. s'a neglijat luminarea la timp a maselor, totdeauna înțelegătoare eând sunt cuminte și cu grijă lămurite; 2. s'au găsit sectari, cari exploatănd copilăria sufletească a bunilor țărani, au crezut, că vor putea pescui în turbure, transpunând chestiapur științifică și canonică a calendarului, pe teren dogmatic.

Excrocheria însă, ca orice excrocherie, demascată va trage în cel mai scurt timp, minimul de folos și maximul de pierderi. Nouile calendare tipărite, o mai intensivă propagandă de clarificare, sugestia vacanțelor școlare și, administrative precum și piida marei majorități, — iar pela noi, aproape a totalității credincioșilor — vor triumfa repede de ignoranța și bunăcredința înșelată a sufletelor celor mici.

Vaticanul ar opri ratificarea de către Italia a tratatului de unire a Basarabiei? Ați înțeles? Sfântul Seacu, pentru anume avantagii pe seama ca-

tolicilor din Rusia, ar sprijini sovietele pe lângă d Mussolini, să nu ratifice iscălitura de acum doi ani a Italiei relativ la Basarabia, iar acesta s'a supus! Dacă nu am cunoaște mentalitatea multor cetitori de gazete, cari, prin Ardeal în spțial, încă nu s'au cumințit să nu mai creadă în toate fanteziile unei prese puțin scrupuloase în debitarea de neadevăruri, și cari vor fi rămas surprinși de o astfel de știre publicată cu litere grase mai întâi de unul din marile cotidiene dela București, nu am fi cheltuit nici un strop de cerneală pentru respingerea acestei — necuviințe. Adecă Papa, care are tot interesul să rămână în fața lumii cu supremul prestigiu moral, de care nu s'a bucurat încă nimeni afară de el în aceeaș măsură; care, bazat pe tradițiile cumpănite ale Vaticanului, a știut între cele mai catastrofale împrejurări, să-și păstreze sângele rece și să uimească prin tact și fneță întreaga diplomatie, în războiul și după războiu; care a luat o poziție hotărită față de uniunea sovietelor; care în sfârșit are mai multe surse de informațiune decât oricare guvern și oricare stat și care știe cel puțin atât cât știe cel mai prostuț secretar de legație (!) de origină grec și de cetățenie românească neaoș: că nu este bine să-ți puni niciodată capul între ciocan și nicovală; da, mă rog, însuș Sfinția Sa, pentru unele avantagii (și sunt ridicole cele cari se înșiră, că, adecă: episcopul Ceplac să se poată reînapoia în Rusia) ar fi cercat să se amestece în conflictul alor două țări, cari poate azi mâne se vor privi din tranșee.

Nu știm ce s'a voit cu strecurarea acestei mici răutăți în coloanele unui serios ziar, la cari lucrează oameni cu judecată și cu înțelegere. Ori doar' s'a voit să se intunece ciudățenia faptului, că ecumenicul patriarh al Fanarului ține legături cu fostul mitropolit al Basarabiei cu expatriatul rus, cu episcopul Alexandru, care se întitulează și astăzi Alexandru al Chișinăului. (Cf. *Vetchernaia Pressa* din 21 Maiu 1924 și *Echos d'Orient* n. 135, VII IX. 1924)?! (d.)